

VRANCEA VĂZUTĂ DE NICOLAE IORGA

Horia Dumitrescu

Mirifică prin frumusețile ei naturale, legendară prin străvechea-i istorie ale cărei rădăcini se pierd în negura veacurilor, distinctă și individualizată prin adâncimea și perfecțiunea creațiilor sale artistice, spirituale, leagăn al „*Mioriței*” și al unei arte populare în care înălțimea gândului și a simțământului uman se regăsește în linia stilizată și geometrizată a motivelor ancestrale, Țara Vrancei a stârnit dintotdeauna curiozitatea și interesul celor ce se aplecau, cu sfințenie, asupra trecutului neamului românesc.

*„Manifestând o curiozitate nepotolită și înzestrat fiind cu o memorie fenomenală – sublinia istoricul Gheorghe Buzatu – N.Iorga, istoric prin vocație și prin formație, a cuprins practic în sfera preocupărilor sale tot ceea ce putea să-i folosească pentru a arunca lumină asupra trecutului zbuciumat al omenirii, al poporului român cu predilecție”.*¹

Cine altul decât Nicolae Iorga, cu imensa capacitate a unei minți geniale ar fi putut să spulbere negura timpului cu mai multă forță și pătrundere, învăluind istoria Vrancei într-o lumină a cărei strălucire a însoțit-o și o va însoți, neîndoielnic, în scurgerea implacabilă a timpului.

Așa cum pe bună dreptate remarca prof. Dumitru Hușanu „*Nesațul elevului și studentului N.Iorga întru cunoașterea și asimilarea*

¹ Gh.Buzatu, N.Iorga – Parlamentar și orator, în *Pro Saeculum. Revistă de cultură, literatură și artă*, Anul I, nr.2 (24) – martie 2006, p.18

trecutului neamului său i-a prilejuit întâlnirea cu Vrâncioaia și feciorii săi, cu Ion Vodă de la Jiliște, cu Varlaam, cu Cantemireștii în Mera, cu Russo la Soveja, cu Ion Roată ori cu Focșani de dinainte și de după Unirea de la 1859, cu Șonțu pe redutele Griviței, cu obștea vrânceană și valorile ei de civilizație materială și spirituală”²

Într-una din numeroasele sale conferințe ținute la Focșani, Nicolae Iorga, analizând trecutul istoric al regiunii Vrancea preciza: „Zic: Vrancea, și n-aș zice regiunea putneană pentru că Putna are alt sens geografic decât Vrancea, cu toate că aceasta este cuprinsă azi în Ținutul Putnei”³

Considerând Vrancea un ținut „nu numai de ciobani”⁴, istoricul aprecia că: „eu sunt încredințat că cei mai vechi Vrânceni erau în același timp, cu toate declarațiile lui Cantemir, plugari”⁵.

Comparația între Vrancea și celelalte „republici” definite ca entități de Dimitrie Cantemir în „Descrierea Moldovei”, îl conduce pe Iorga la concluzia că „Vrancea însemnează mult mai puțin decât Câmpulungul, nu numai în ceea ce privește numărul locuitorilor și întinderea regiunii, dar și în ce privește celelalte rosturi”⁶.

Adresându-se profesorilor și studenților vrânceni, Iorga sublinia nevoia acută a timpului: „În Vrancea ar trebui să meargă culegători pricepuți din sat în sat, să se iea bine pe lângă oameni și să culegă documentele, căci sînt și sate care au fost mai ferite în timpul războiului și documentele au putut scăpa.”⁷

² D.Huțanu, Nicolae Iorga și Vrancea, în *Vitralii. Periodic de cultură, știință și spiritualitate românească*, Anul I, Nr.2, Martie – Aprilie 1991, p.16

³ N.Iorga, *Vrancea și Vrâncenii. Conferință ținută pentru Cercul Studenților Putneni în ziua de 5 Mart 1921*, Tipografia Cultura Neamului Românesc, 1921, p.7

⁴ *Ibidem*, p.24

⁵ *Ibidem*

⁶ *Ibidem*, p.13

⁷ *Ibidem*, p.28

Chiar și în anul 1928, Iorga constata că „*ținutul păstoresc al Vrancei nu e nici pînă acum pretutindeni cercetat în viața sa populară, de o covârșitoare importanță*”⁸

Răspunzând îndemnului marelui istoric, destoinicul magistrat Aurel V.Sava a adunat și publicat două volume de documente putnene apreciate de istoric, care a acceptat cu plăcere să scrie Prefața, din care cităm:

„*Vrancea înseamnă însă partea românească păstrată, cu vechile ei amintiri slavone, în autonomia ei ancestrală. Popas, întâiu pentru ciobanii trecători, a devenit sălaș pentru ciobanii așezați*”⁹

Pentru Nicolae Iorga, cunoașterea istoriei nu însemna doar slova scrisă, ci și întâlnirea cu locurile și oamenii țării. În peregrinările sale cunoaște bine satele, târgurile și orașele, pe care le descrie cu ce au mai semnificativ. Iar Vrancea, cu istoria sa milenară, cu așezările sale, cu ineditul și originalul vieții socio-economice și culturale i-a fost, stăruitor, un obiectiv al cercetărilor sale.

La începutul veacului al XX-lea, Iorga constata că Focșanii, atestat documentar din secolul al XVI-lea, avea case construite cu gust, avea liniște și o notă de seninătate: „*...strade minunate, și multe dintre dânselle chiar drepte. Iarăși frumoase clădiri administrative, printre care se deosebește o prefectură care e un adevărat palat de mic dinast german, și apoi un lung șir de căsărmi, la poarta cărora păzesc sentinele care se razimă prea în voie pe sabia și pușca lor*”¹⁰.

⁸ N.Iorga, *Istoria românilor printre călători*, Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Adrian Angheliescu, Editura Eminescu, București, 1981, p.88

⁹ Aurel V.Sava, *Documente putnene, I, Vrancea. Odobești – Câmpuri. Publicate cu un studiu introductiv despre Vrancea de Judecător de ședință în Tribunalul Putna, Prefață de D.Profesor N.Iorga*, Tipărită în Tipografia „Cartea Putnei”, Focșani, 1929, p.IV

¹⁰ N.Iorga, *Drumuri și orașe din România*, „Minerva” – Institut de Arte Grafice și Editura, București, 1904, p.139

Iorga a observat că exista „*Focșanii vilelor, cuprinzând, de-a lungul a două strade paralele (una, o șosea, iar cealaltă prelungirea „stradei mari” a Unirei), edificii boierești de toată frumusețea, decât care Iașul n-are de sigur mai mândre și mai cu gust înălțate. În acest colț parfumat, gătit, înflorit, e apoi atâta liniște, atâta seninătate, pe care o respiri cu aerul însuși...*”¹¹

În afara acestei zone centrale, se întindeau Focșanii mahalalelor „*cu căsuțe, flori de nalbă și de rujă, cu fete în haine de Duminecă, sorbind răcoarea cu ochi mari negri în umbra porților*”¹².

Istoricul nu putea trece cu vederea faptul că, odinioară, Focșanii erau împărțiți în Focșanii moldoveni – mai mari – și Focșanii munteni – mai mici - „*pe cari-i despărția o micuță gărlă, un firisor de apă, pe care stradele nouă l-au înghițit, cum noua clădire politică a înghițit vechiul hotar nenorocit*”.¹³

Aici, la Focșani, a fost reședința Comisiei Centrale care și-a desfășurat lucrările în casele lui Dimitrie Dăscălescu „*căsuță pe din afară, palat pe din năuntru, cu aurituri bogate, mărețe saloane și oglinzi de Veneția – lângă dungulița de apă a graniței, iar acum se adăpostesc acolo unde s-a vorbit atâta când nu se putea face nimic – două cluburi, în care se învârte și jocul de noroc al politicii pe lângă celelalte*”.¹⁴

De la Focșani la Odobești, „*drumul străbate întâiu un fel de Sahară de lut, acoperită cu păslea galbenă a ierbii uscată și smăltată cu mici lanuri de popușoiu chircite și arse de secetă*”.¹⁵

Odată depășită această porțiune de drum „*se începe Ținutul de vii care merge la Odobești și se întinde până departe dincolo de acest*

¹¹ *Ibidem*, p.140

¹² *Ibidem*

¹³ *Ibidem*, p.139

¹⁴ *Ibidem*, p.139-140

¹⁵ N.Iorga, **Sate și Mănăstiri din România**, Ediția a II-a, Editura Librăriei Pavel Suru, București, 1916, p.125

centru”¹⁶.

Târgușorul era legat cu gara elegantă printr-o lungă și frumoasă alee plantată. Existau două biserici: „*una cu tfei turnuri, destul de veche, de și mult reparată*”¹⁷, iar cealaltă, situată departe pe un deal, se înălța „*supțiratecă, mântuită printr-un turn de lemn căptușit cu tinichea*”¹⁸.

Cele câteva străzi despărteau „*vile curate și liniștite, casele gospodărești ale podgorenilor și prăvăliile Evreilor, puțini și săraci*”¹⁹.

În Odobești existau: o „*frezerie*”, *restaurante, casine*”²⁰, dar și trăsurile: „*pe stradele bine pietruite rătăcesc schelete prăfuite de birji pe care pe poartă somnoros drâgle de cai cu coastele numărate*”²¹.

Iorga a ajuns la Odobești în zi de sârbătoare: Ziua de Blagoveștenie.²²

Cu greu a putut procura un docar cu care să meargă pe Valea Milcovului până la Mănăstirea Mera. Deplasarea a durat ceasuri bune, timp în care „*nu vezi o pădure: pe țerna modâlcoasă sau crestată de dungi, cresc copaci răslefi sau vlăstari strânse împreună cu niște puternice tufișuri*”²³.

De-a lungul drumului „*aproape neîntrerupt se înșiră gardurile de răchită și de spini care cuprind vii și case bune, ca acelea din mahalalele orașelor mari, decât care sunt mai vesele și mai curate. Acoperișurile de tablă se sprijină pe pârși de vergi încleiate cu lut. Oale cu flori, mașcat roșu, gheranic dințat, se înșiră pe câte o tăblișă*”

¹⁶ *Ibidem*

¹⁷ *Ibidem*

¹⁸ *Ibidem*

¹⁹ *Ibidem*

²⁰ *Ibidem*

²¹ *Ibidem*, p.126

²² *Ibidem*

²³ *Ibidem*, p.126-127

între stâlpii de lemn ai cerdacului”²⁴

Iorga este încântat de ceea ce vede: „drumul întreg e însuși o neconținută priveliște”²⁵. Fiind sărbătoare: „trec târgoveți cari au păstrat vechiul port orășenesc, cu pălăria mică, haina fără mâneci și pantalonii largi ca niște șalvari; cară se urmează încet, ducând țerani în cămeși albe ori femei cu frumoase cusături de arnice și fluturi pe umeri și, în dungii bogate, pe piept și cu fota neagră mântuită în lungime, în față, printr-o dungă roșie. Mocani cu căciulile turtite călăresc spre munte, unde li stau turmele. Cete de Țigani zburdă pe urma cărucioarelor încărcate cu zdrențe”²⁶.

Când locuințele au devenit mai rare, „o cărare se rupe la stânga, suind, printre căsuțe, un povârniș răpede. Sus, un zid ruinat încunjură mănăstirea lui Constantin Vodă Cantemir – Miera -, căreia cărturarii îi zic greșit «Mira» și «Mera»²⁷.

Constantin Cantemir (1685-1693) a construit aici o biserică de lemn. Fiul său, Antioh Cantemir (1695-1700, 1705-1707) s-a hotărât să clădească în locul ei o biserică după chipul ctitoriei de la Cetățuia a lui Duca Vodă, care și ea reproducea, în mic, Trei-Ierarhii lui Vasile Lupu: „Astfel răsări o zidire de proporții mijlocii, cu o fațadă răzimată pe contraforturi și părăși laterali scobiți prin ocnițe și pătrunși de trei ferești, cu ciubuce întretăiate și lintele. Totul era însă mai ieftin, după micimea vremilor: ușile purtau și ele cadre de piatră și rosete, dar lipsia împodobirea lor complicată, și ciubucul șerpuitor din jurul bisericii se prefăcuse aici într-o singură linie dreaptă. Ca element nou, doi stâlpi groși, despărțiți prin ogive, mărgineau între ele naosul și pronaosul, iar pridvorul începea și el printr-o formă arhitectonică asemănătoare”²⁸.

²⁴ Ibidem, p.127

²⁵ Ibidem

²⁶ Ibidem

²⁷ Ibidem, p.127-128

²⁸ Ibidem, p.128

Dar nici Antioh nu a reușit să termine mănăstirea. De abia pe la 1734-1735, egumenul grec Mitrofan Calerghi „*putu s-o mântuie*”, dar într-un chip cu totul meschin „*puind să se vâpsească pisania, care s-ar fi convenit să fie săpată, și înjghebând un trunchiu de turn oarecare. Locul de îngropare al ctitorului domnesc, în cufundătura de pământ din strana dreaptă, a rămas fără piatră și fără pisanie*”²⁹.

Egumenii greci au clădit aici un castel cu trei rânduri în mijlocul vechiului zid. Ei au făcut și o cișmea, pecetluită cu o placă de marmură.³⁰

Starea monumentului era însă deplorabilă: „*Astăzi toate clădirile de locuit, palat și chilii, sunt o jalnică ruină, și buruieni cresc, ca un strălucit vesmânt sălbatec, pe arcadele de cărămidă ce nu se țin de nicio clădire, și pivnițele părăsite își cască gâtlejurile din dărâmături*”.³¹

Reîntors la Odobești, Iorga își continuă drumul pe Valea Putnei și Valea Șușiței. De data aceasta a fost mai norocos și a putut să străbată satele vrâncene de pe cele două văi, cu „*o fâlnică trăsură cu patru cai, un adevărat faeton, mai curând decât potrivit pentru strâmbetele și îngustele cărări de munte*”³².

Călătorește în „*năbușeala șesului, printre miriști și lanuri de popușoiu, mai mult sau mai puțin dogorite*”³³, pe un drum pustiu din care „*ești strămutat, de-odată, într-una din cele mai înfloritoare așezări țerănești de munte*”.

Era comuna Bolotești, formată din satele Bolotești și Găgești „*un șir neîntrerupt de case, încunjurate de livezi, porumburi și vii*”³⁴

Aici, Iorga remarcă faptul că „*o clădire vine după alta, și*

²⁹ *Ibidem*

³⁰ *Ibidem*, p.129

³¹ *Ibidem*

³² *Ibidem*

³³ *Ibidem*

³⁴ N.Iorga, **România cum era până la 1918, II, Moldova și Dobrogea**, Ilustrații de Alina Iorga, București, 1940, p.272

gardurile de lemn se țin într-una. Copereminte bune de tablă sunt așternute pe pereți de cărămidă sau de pământ prin care sunt aruncate fărâme de cărămidă, ce întăresc. În față, câte două ferești legate împreună, de-o parte și de alta a ușii de intrare; pe margene, o fereastră mare și una mai mărunță, la cămară. Iarși, oalele de flori sunt așezate cu îngrijire pe scândurica dintre stâlpii de lemn ai cerdacului. Uneori vezi și ciubere cu oleandri.”³⁵

După ieșirea din satul Găgești „arșița stăpânește peste drumul înecat în praf și peste popușoaiele ofilite”, iar arborii răzleți „cari străpungeau lutul prăfos se adună în huceaguri și alcătuiesc pe încetul o pădure urâtă și rară, fără apă, fără răcoare, fără taină”.³⁶

Râul Putna, avea albia secată și trecând podul lung de lemn, Iorga a ajuns la Vidra, una dintre cele mai vechi și mai mari așezări vrâncene.

La acea dată, „satul e o singură uliță, și un mare iarmaroc a umplut-o de lume. Mocani cu pantaloni strâmți, de aba albă, și cu înalte căciuli turtite, femei purtând pe cap ștergare de pânză, de borangic gălbui, de horbotă chiar, Țigani dela sate, cari au luat portul țeranilor, și Țigani rătăcitori, câte un negustor român sau grec...”³⁷.

Fiind zi de iarmaroc „la crâșmă vioarele scârție, cobzele bondănesc și un părinte lăutar dă cele d’întăiu lecții ale meșteșugului unui dânciuc cuminte, care-și încoardă toate puterile minții pentru a face ca scripca să zică frumos.... La capătul uliții, familii țerănești petrec în colibe de frunză lângă carele desjugate”.³⁸

De la Vidra la Vizantea „intri în coclauri pustii, dealuri și râpi de lut aproape sterpe”³⁹.

³⁵ *Ibidem*, p.273

³⁶ *Ibidem*

³⁷ N.Iorga, *Sate și Mănăstiri din România*, Ediția a II-a..., p.131

³⁸ *Ibidem*

³⁹ *Ibidem*

Cu cât se apropia de Vizantea „case răsar pe laturile drumului, bine acoperite cu o îngrijită zale de șindrilă, care se razimă printr-o bagdadie de lemn bine lucrat pe stâlpii cerdacului:

În locul nucilor, merilor, salcânilor din părțile mai joase, prunii se înșiruiesc, cu verdeța lor fără lustru, presărată de vânățul brumariu al roadelor”⁴⁰.

Mănăstirea Vizantea este ctitoria lui Ieremia Movilă (1595-1600, 1600-1606) care „nu va fi durat biserica de lemn cu multe colțuri și podoabe, al cărui schelet negru putrezește astăzi între bălării, chiar lângă acele ziduri strașnice, cu frumoase bolți de cărămidă, care nu se poate să fi fost clădite pentru ca să apere numai atât. Vechea biserică trebuie să fi fost asemenea cu alte ctitorii domnești: deci de piatră sau de bolovani.”⁴¹

Biserica a rezistat până la cutremurul din 1802 „care a dat jos și jumătate din mănăstirea Soveja”.⁴²

În același an, biserica de lemn a fost cioplită și încheiată. Egumenul grec Visarion, la 1859 „aduse piatră din carierele apropiate, puse să o taie și să o potrivească bine și alcătui din ea o nouă mănăstire, care avu în toate înfățișarea bisericilor din Grecia sau Constantinopol. Aceasta e Vizantea de astăzi”.⁴³

Iorga a fost impresionat de frumusețea oamenilor din Vizantea „copii foarte frumoși, precum foarte frumoși sunt, de altminterea, toți copiii din satele Putnei, toți locuitorii lor, cu tipurile de o armonie și o fineță rară.”⁴⁴

În timpul verii, localitatea era căutată pentru apele minerale și

⁴⁰ *Ibidem*, p.132

⁴¹ N.Iorga, *România cum era până la 1918*, II, Moldova și Dobrogea..., p.275

⁴² *Ibidem*

⁴³ *Ibidem*

⁴⁴ *Ibidem*

aerul curat de munte: „De un timp, orășenii se adună aici pentru aier... «Centrul» cuprinde hanuri curate, o prăvălie de ziare și <<bufetul>> unui Armean, care oferă zaharicale pișcate de viespi și bere caldă, pe când vecinul său român știe ce înseamnă ghiața”.⁴⁵

Istoricul surprinde modul în care fiecărui membru al familiei participă la muncile câmpului sau la cele din gospodăria personală: „sătenii lucrează, femeiele coase și torc, copiii păzesc vitele albe”⁴⁶.

Odată „trecut de case, de carăle încărcate cu scânduri dela fierăstraiele muntelui, de fântâna cu cumpănă, la care vin cu cofițele în mână copiii și codanele, ești pe drumul pădurii”⁴⁷.

Pe Valea Șușiței, profesorul Iorga se îndrepta spre Soveja „de-asupra Șușiței străbați cărări înflorite – de și nu ca ale Sucevei -, pe când arborii păzesc în ziduri întunecate”⁴⁸.

„Marele sat al Sovejei” îi apare lui Iorga cu „locuinți cu streșinile mari și cerdacul ridicat de-asupra pământului”⁴⁹.

Prin lanuri de cânepă „femeile cu ștergarele albe pe cap culeg, în cete, buruiana înflorită, pe care o razămă, ca să se usuze, de marginea prispelor”⁵⁰.

Așezată în mijlocul unei păduri de brazi, Soveja se transforma în stațiune, în care scop „se clădește un otel al oaspeților ce viu pentru aier, și acești oaspeți se întâmpină pe cărări și în poiene, mâncând, bând, plimbându-se și convorbind în acea promiscuitate de prietenie trecătoare care e pentru mulți marea ispită a stațiunilor de vară.

Hanul, ținut de un Român, dă mâncare bună, și pentru dormit un bătrân și bătrâna lui, care nu-s mocani cum sunt cei mai mulți dintre locuitori, ci Țigani din ai mănăstirii, dau odăi goale, dar curate,

⁴⁵ Ibidem, p.275-276

⁴⁶ Ibidem, p.276

⁴⁷ Ibidem

⁴⁸ Ibidem

⁴⁹ Ibidem

⁵⁰ Ibidem

*unde lavițe largi, acoperite cu mindire, asigură un somn bun, fără pureci*⁵¹.

Iorga vizitează Mănăstirea Dobromira, cu hramul Nașterea Maicii Domnului, ridicată de Matei Basarab în 1645, pe care o găsește într-o stare jalnică: „*Zidul sfârtecat de dintele lacom al vremilor se rupe în frânturi de cărămidă roșie, se deschide în turnuri năruite; casele de locuință s-au prăbușit până la bolțile beciurilor. Biserica a căzut pe jumătate de cutremur, și greaua armătură a ferestrelor zace la pământ; înaintea ușii de intrare, care poartă, într-un gingaș chenar, pisană și stema munteană, așezată aici, ca semn de împăcare, pe pământul Moldovei, s-a adăus un pridvor de nimica*”⁵².

În regiunea de podgorie a Vrancei, Iorga a vizitat Cotești „*sat de vieri, cu casele și pogoanele răspândite la înălțimi deosebite, într-o fermecătoare neorânduială*”.⁵³

Iorga nu a scăpat prilejul de a vizita biserica „*foarte chipeșă într-o întinsă curte îngrădită. Lângă gardul de nuiele din față, o cruce mare de piatră e înfiptă în râpa drumului, inscripția îngrijită, în slove chirilice, pomenește pieirea de „boala năprasnică a ciumei”, întâmplată la 1829, a doi soți pe cari moartea neagră i-a îngropat împreună*”.⁵⁴

Din Cotești „*un drum între vii, între case cum numai arareori le va fi având prin alte părți țaranul român*”⁵⁵, Iorga a ajuns la mănăstirea de călugări de la Dălhăuți „*pe care o ascund sus, cu totul, pădurile cele mai vechi, mai îmbelșugate, mai deplin triumfătoare, ce se pot închipui...*”⁵⁶

⁵¹ *Ibidem*, p.277

⁵² N.Iorga, **Sate și Mănăstiri din România**, Ediția a II-a..., p.134

⁵³ *Ibidem*, p.121

⁵⁴ N.Iorga, **Pagini alese**, vol.1, Antologie și Studiu introductiv de M.Berza, Editura pentru Literatură, București, 1965, p.155

⁵⁵ *Ibidem*

⁵⁶ *Ibidem*

Calea ce ducea la schit, era „un drum de lut frământat cu prund și cu pietroaie, când mai înalt, când mai adânc, când mai îngust, când mai încăpător, după toanele apelor de munte ce se zbenguie aici când cad ploile multe sau când zăpada se topește la blândețea primăverii.”⁵⁷

În fața ochilor, priveliștea este parcă ruptă dintr-un basm: „Copaci bătrâni fac de strajă cât vezi cu ochii, iar în stânga toată valea, toată coasta, toată culmea e o împărăție a crengilor verzi, care nu mai îngăduie nimic, care înghit, acopăr, ascund totul.

Depărtările răsună, și din desigurii e o întrecere de glasuri, și mai suptiri și mai groase, printre care cântecul surd al cucului, veșnic, pare că socoate clipele...⁵⁸

La Dălhăuți, existau atunci, trei biserici la care se adăugau „un frumos arhondaric nou, o stupărie, din rodul mirositor al căreia gustă și oaspeții, și o sumă de căsuțe risipite”⁵⁹

Odată, aici a funcționat „și o școală, dar ea e în risipă. Câteva cărți bune le-am mai găsit încă pe rafturi”.⁶⁰

În drumul său de la Tecuci la Tg.Ocna, Iorga are prilejul să treacă prin Mărășești, Sascut și Adjud.

La Mărășești i-au atras atenția „noua fabrică de zahăr gătită ca o vilă, gara spațioasă prin care se îmbulzesc „boieri” și funcționari cu mult ifos, cam caraghios. Evrei îngândurați de grija câștigului, țerani oboșiți, slabi și murdari, soldați pe care-i aduc și-i ieau trenurile”⁶¹.

După opinia istoricului, Adjudul este un vechi târg, ale cărui începuturi se plasează în secolul al XIII-lea „când Ungurii veniți de peste munte se întinseră până în Siretiu”.⁶²

⁵⁷ Ibidem

⁵⁸ Ibidem, p.155-156

⁵⁹ Ibidem, p.156

⁶⁰ Ibidem

⁶¹ N.Iorga, **Sate și Mănăstiri din România**, Ediția a II-a..., p.50

⁶² Ibidem

Cum se prezenta Adjudul la acea dată, ne descrie Iorga: „În micul târg de astăzi sunt ulițe de sat, cu căsuțele mărunte și curate, printre care se vede locuința mai chipoasă a unui fruntaș și funcționar: lângă gară, un castel frumos se înalță din mijlocul unui vechiu parc. E apoi colțul oficial, cu primăria cochetă, semn al vieții nouă, e colțul bisericii, curat, liniștit, veșnic. E strada Evreilor, de-alungul caldarâmului puternic și neegal al căreia se înșiră prăvălii, de sigur mai curate decât cele din Bacău...”⁶³

Rememorând orașele și satele vrâncene vizitate, bisericile, mănăstirile și locurile istorice pe unde și-a purtat pașii, putem intui cu ușurință imaginea completă și densă în liniile sale istorice pe care Nicolae Iorga și-a făcut-o despre Vrancea și trecutul său, regăsită aidoma în scrisul și cuvântul său rostit cu greutatea și probitatea savantului de renume mondial.

Cum și la ce dimensiune au recepționat focșănenii chipul marelui gânditor și patriot român o probază adevărata sărbătoare ce a devenit în septembrie 1931, Congresul Ligii Culturale, ținut la Focșani. Era Congresul ce sărbătorea 40 de ani de activitate a Ligii Culturale și 60 de ani de viață ai conducătorului ei, Nicolae Iorga.

Având de ales între Severin și Focșani, Nicolae Iorga – președinte al Ligii Culturale încă din 1908 – a stabilit ca lucrările Congresului să se desfășoare la Focșani, fapt ce relevă „aprecierea lui pozitivă asupra activității secțiunii locale, numeroasele legături de cultură, inimă și spirit pe care le întreține cu intelectualitatea din această parte a țării”⁶⁴.

În același timp, „era un congres simbolic, ce legau atunci cu trainice fire, simbolurile marelui nostru adevăr istoric – Unirea și unitatea națională: Focșani – Oraș al Unirii, Vrancea anilor 1916-1918 – ținut al jertfei și biruinței ca temelie a Marii Uniri, Liga și N.Iorga – simboluri

⁶³ *Ibidem*, p.51

⁶⁴ Venera Cabalortă, *Note privind Congresul Ligii Culturale din septembrie 1931*, în *Studii și comunicări*, vol.VIII-X, Focșani, 1991, p.357

ale permanenței unui adevăr în conștiința umană”⁶⁵

În vederea acestui „*Congres anual și de prăznuire a unui trecut de luptă și biruință*”⁶⁶, orașul de pe Milcov s-a îmbrăcat în „*haină de sărbătoare prin nenumăratele decoruri de verdeață și steaguri, cari fălfăiau pretutindeni*”⁶⁷, fapt remarcat și de Iorga, sosit, aici, în seara zilei de sâmbătă, 12 septembrie 1931, ora 9.⁶⁸

Serbările au început chiar în seara zilei de 12 septembrie 1931, la Teatrul Comunal „*Maior Gh.Pastia*”, unde prof.univ. Gheorghe Gh.Longinescu a ținut conferința despre „*Aerul Lichid*”, „*prăznuire culturală, cum a botezat-o D-sa în memoria fratelui său Ștefan Longinescu, fost profesor de Drept Roman la Universitatea din București*”⁶⁹.

Profesorul Iorga, președintele Consiliului de Miniștri și al Ligii Culturale, odată sosit la Focșani a rămas în gară, descinzând din vagon, a doua zi, la ora 7,30 „*fiind primit de publicul, autoritățile locale, comitetul și membrii Ligii Culturale, secția Focșani, în frunte cu președintele ei Dl.Profesor Rădulescu-Râmnic și numeroși congresiști veniți din toate colțurile Țării*”⁷⁰

La coborârea din tren a profesorului Iorga, „*muzica Reg.Putna No.10 a intonat marșul „Pe al nostru steag”. Cei de față au isbucnit în puternice și nesfârșite urale care au ținut câteva minute, după care D-l*

⁶⁵ D.Huțanu, *op.cit.*, p.16

⁶⁶ I.M.Dimitrescu, *Congresul Ligii Culturale din Focșani în Natura. Revistă pentru răspândirea științei*, Anul al Douăzecilea, No.8, 15 Octombrie 1931, p.6

⁶⁷ *Ibidem*

⁶⁸ N.Iorga, *Memorii. Încercarea guvernării peste partide (1931-2)*, vol.VI, Tiparul Așezământul Tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, 1939, p.180

⁶⁹ I.M.Dimitrescu, *op.cit.*, p.6

⁷⁰ *Ibidem*, p.8

Ștefan Dumitriu, *Primarul orașului și delegat al Ligii Culturale, Secția Locală, a rostit câteva cuvinte de bun venit ilustrului oaspe*⁷¹.

Au mai vorbit: Ștefan Ionescu-Dobrofeanu – în numele Fundației „*Vasilie – Bolnavu*” și studentul Aurel Mihail. În răspunsul său, Nicolae Iorga „*a recomandat tuturor muncă și disciplină, mulțumind totodată pentru entuziasta primire ce i s-a făcut.*”⁷²

Ieșind în stradă, Societatea „*Cântarea Putnei*” a primit pe distinsul oaspete cu un imn de bun venit. Apoi s-a format un convoi impunător, în frunte cu ceata de călăreți vrânceni și în sunetele muzicii militare și a lăutarilor de țară, congresiștii au străbătut străzile orașului până la Catedrala Sf.Ioan, unde s-a oficiat un Te-Deum de către P.S.S.Lucian al Romanului, fiind de față și P.S.S.Episcopul Gherontie al Constanței și P.S.S.Tit Simedrea, Vicarul Patriarhiei din București.⁷³ Iorga a fost impresionat de primirea ce i s-a făcut și nota în „*Memorii*”: „*Foarte frumoasă întâmpinare la gară, cu călăreți vrânceni. Imens public.*”⁷⁴

După Te-Deum, congresiștii în frunte cu Nicolae Iorga au participat la ceremonialul sfințirii și inaugurării monumentului Borna de hotar, așezat pe locul unde era odinioară pichetul de graniță nr.47 între Moldova și Muntenia. Au rostit „*cuvântări hrănite și calde*”⁷⁵: Jean Stoenescu-Dunăre – prefectul județului, prof. I.P.Rădulescu-Rîmnic – președintele Secției locale a Ligii Culturale și Ștefan Dumitriu – primarul orașului -, toți omagiind pe profesorul Iorga. La rândul său, cu înțelepciunea binecunoscută, le-a spus celor prezenți: „*Ați amintit munca mea modestă de 40 ani. Nu pot însă să primesc mulțumirile Dvs. pentru că nimeni nu e vrednic să primească mulțumiri atunci când își face datoria*”⁷⁶.

⁷¹ *Ibidem*

⁷² *Ibidem*

⁷³ *Ibidem*, p.9

⁷⁴ N.Iorga, *op.cit.*, p.180

⁷⁵ *Ibidem*

⁷⁶ I.M.Dimitrescu, *op.cit.*, p.9

Lucrările Congresului au început la ora 10,30 la Teatrul Comunal „*Maior Gh.Pastia*” și s-au desfășurat sub președinția de onoare a P.S.S. Episcopului Triteanu al Romanului. Au luat cuvântul: I.P.Rădulescu-Râmnic, P.C.Protoereu Pascu, prof. Alexandru Arbore („*cuvintele profesorului Arbore sînt de o rară frumuseță*”⁷⁷), Ștefan Pop – în numele Asociației Culturale „Astra” din Ardeal care-și ținea în același timp Congresul la Sf.Gheorghe, dr.Topa – vicepreședintele Camerei Deputaților în numele Societății Macedo-Române, Lungulescu de la „Universul” („*se vedește un puternic orator*”⁷⁸) – în numele Ateneelor Populare, Ștefan Ionescu-Dobroneanu – Fundația „*Vasilie Bolnavu*”, prof.Gh.Moroianu – rectorul Academiei Comerciale din Cluj, Mil.Demetrescu - Craiova, Traian Cotigă – președintele Asociației Studenților Creștini.⁷⁹

Intrându-se în ordinea de zi, Nicolae Iorga, în calitate de președinte al Comitetului Central Executiv al Ligii Culturale, a ținut o interesantă cuvântare, în care a insistat pe ideea solidarității culturale și sufletești a neamului întregit.

„Adunat în orașul care a reunit în cele două părți ale sale o vecinătate românească în care putea să se vadă însăși necesitatea unirii celor două țeri de origine istorică deosebită, țerănească la Sud, ostășească la Nord, în care soarta despărțise și părțile libere ale unui neam de multe suferinți, Congresul Ligii Culturale trebuie să fie dominat astăzi, în tot spiritul și în toate discuțiile lui, de o singură idee: aceia a unității sufletești pentru care în rîndul întâiu a fost întemeiată societatea noastră.

Niciodată mai mult decât astăzi, în zile de oarbă patimă, de furioase porniri ambițioase, care pretind nu numai să preocupe, dar să și supuiе țara, n-a fost mai necesar acest gând”⁸⁰.

⁷⁷ N.Iorga, *op.cit.*, p.180

⁷⁸ *Ibidem*

⁷⁹ I.M.Dimitrescu, *op.cit.*, p.10-12

⁸⁰ Congresul Ligii Culturale ținut la Focșani în zilele de Duminică,

La propunerea lui Iorga, Congresul aprobă trimiterea a două telegrame: regelui Carol II și Asociației Culturale „Astra”.

La ora 13, în sala Palatului de Justiție, Primăria Focșani a oferit un banchet în onoarea participanților la Congresul Ligii Culturale. În timpul mesei, muzica Regimentului 10 Putna și ceata numeroasă de lăutari din Vrancea, au înveselit pe comesenii.

Ședința de după amiază „*de o perfectă disciplină*”⁸¹ a început la ora 15,00 și s-a desfășurat sub președinția lui Iorga. El le-a recomandat vorbitorilor care se vor înscrie la cuvânt „*să discute pe scurt și numai chestiuni privitoare la înfăptuirile de ordin practic, de care Liga are nevoie, în desfășurarea activității ei. D-sa, este de părere, ca toți preoții și învățătorii sătești, să fie declarați membri corespondenți ai Ligii Culturale.*”⁸²

În această ședință, prof.I.P.Rădulescu – Râmnic, președintele Secției Focșani a fost ales prin vot membru în Comitetul Central al Ligii Culturale.

La încheierea dezbaterilor Congresului, s-a fixat ca viitorul Congres să aibă loc la Botoșani.

Luni, 14 septembrie 1931, primul-ministru Nicolae Iorga și numeroși congresiști, au asistat la „*Inaugurarea Școlii de fete. Mișcătoare cuvântarea directoarei, Varvara Miciora. Apoi a „leagănelui”, fundație a domnului Câmpeanu. De aici, la expoziția Camerei Agricole*”⁸³

La ora 10 dimineața, Iorga a părăsit orașul, întorcându-se cu automobilul la București.

Firesc, reîntâlnirea marelui istoric cu Vrancea și istoria ei, i-a

13, și Luni, 14 Septembrie 1931. *Dări de samă și Rapoarte*, Așezământul Tipografic „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte, 1931, p.3

⁸¹ N.Iorga, *op.cit.*, p.180

⁸² I.M.Dimitrescu, *op.cit.*, p.14

⁸³ N.Iorga, *op.cit.*, p.181

prilejuit contactul nemijlocit cu oamenii de seamă ai locului, cu care s-a regăsit fie pe tărâmul cercetării istorice, al activismului cultural, fie pe acela al ideilor politice.

Rămâne să ne aplecăm cu atenție și obiectivitate științifică asupra corespondenței lui Nicolae Iorga cu Gheorghe și Ștefan Longinescu, cu profesorii Al.Arборе, Ion Diaconu, N.Al.Rădulescu, cu B.P.Chiriță și Ion Ciocârlan.

Relevantă prin bogăția și adâncimea sentimentelor și ideilor exprimate corespondența cu oamenii de cultură și politici vrânceni, va întregi imaginea legăturilor marelui cărturar cu Vrancea, desenându-i conturul și stabilindu-i definitiv semnificația în istoria locului.